

ივეტა მეგრელიშვილი

მისამართი: თბილისი, დიდი დილომი, 4 ათასი მესხის ქ.12

ელ.ფოსტა: ivetameg@yahoo.com

დაბადების თარიღი: 08.06.1981

ეროვნება: ქართველი

ოჯახური მდგომარეობა: დაოჯახებული

სქესი: მდედრობითი

განათლება:

1998-2002 თბილისის სახ. უნივერსიტეტი, ბიოლოგიის და მედიცინის ფაკულტეტი, ბაკალავრის აკადემიური ხარისხი

2002-2004 თბილისის სახ. უნივერსიტეტი, ბიოლოგიისა და მედიცინის ფაკულტეტი, ბიოქიმიის მაგისტრის აკადემიური ხარისხი

2004-2006 თბილისის სახ. უნივერსიტეტი, ბიოქიმიის და ბიოტექნოლოგიის კათედრა, ასპირანტი

2008 კ.შოთაძისსახ. სამედიცინო აკადემია, ბიოლოგიის მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი

სამუშაო გამოცდილება:

2014 -დღემდე სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი,მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის კვლევის დეპარტამენტის ვირუსოლოგიის ლაბორატორიის უფროსი

2014 (მარტი-ივნისი) სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი,მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის კვლევის დეპარტამენტის ვირუსოლოგიის ლაბორატორიის მთავარი სპეციალისტი (მოვალეობის შემსრულებელი)

2015-დღემდე საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიოტექნოლოგიის ცენტრი,

მთავარი მეცნიერ თანამშრომელი

2009-06.03.2014 ვაზისა და ხეხილის სარგავი მასალის წარმოების ეროვნული ცენტრიაა(ი)პ “აგრო”, ვირუსოლოგიური ლაბორატორიის უფროსი სპეციალისტი

2014-2015 საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიოტექნოლოგიის ცენტრი, უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი

2006-2010 ბიოტექნოლოგიის ცენტრი, ქსოვილური კულტურებისა და მიკრობიოლოგიის განყოფილება, მეცნიერ თანამშრომელი

2010-2014 საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, ბიოტექნოლოგიის ცენტრი, ქსოვილური კულტურებისა და მიკრობიოლოგიის განყოფილება, მეცნიერ თანამშრომელი

2001-2010 მრავალ პროფილიანი სკოლა-ლიცეუმი “ჯი ვი ენ”, ბიოლოგიის

მასწავლებელი

2007 -2008 შპს “ჯინათი”, თბილის ხარისხის კონტროლის ლაბორატორიის სპეციალისტი

პროექტებში მონაწილეობა:

2022-2026 CA21157-ევროპული გაერთიანება მერქნიანი მცენარეების ინოვაციური კლონირებისთვის (COPYTREE), სამუშაო ჯგუფის წევრი, მენეჯმენტ -კომიტეტის წევრი, ევროკავშირი (EU).

2022-2024 თბილის ბაქტერიული (*Xanthomonas arboricola*, *Pseudomonas avellanae*) და ვირუსული (APMV, PNRSV) ინფექციების კვლევა სეროლოგიური (ELISA), მოლეკულური (PCR, LAMP) მეთოდებით, კონტროლის მექანიზმების შემუშავება და ფერმერთა სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობა, მკვლევარი, სსიპ შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი.

2019-2022 ვაზის ფიტოპლაზმური დაავადებების კვლევა თანამედროვე (DAS-ELISA, qPCR) მეთოდებით ჯანმრთელი სარგავი მასალის წარმოების ხელშეწყობის მიზნით საქართველოში, პროექტის კოორდინატორი, მკვლევარი, სსიპ შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი.

2018 ვაზის ვირუსული დაავადებების კვლევა ქართლის რეგიონში, პროექტის სამეცნიერო ხელმძღვანელი, სსიპ შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი.

2012-2013 სსიპ შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი, პროექტი: “თანამედროვე ბიოტექნოლოგიური მეთოდით კაკლის *in vitro* სანერგე მასალის წარმოება საქართველოში” პროექტის სამეცნიერო ხელმძღვანელი

2009-2011 საქართველოს მეცნიერებისა და განათლების სამინისტრო, ეროვნული

სამეცნიერო ფონდი, საქართველოს მეკარტოფილეობის რეგიონებისათვის ადაპტირებული მაღალპროდუქტიული კლონების შერჩევა დამატგან *in vitro* უვირუსო კარტოფილის თესლის წარმოება” პროექტის ძირითადი შემსრულებელი

2009 საქართველოს მეცნიერებისა და განათლების სამინისტრო, ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, ტესტების შემდგენელი საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში (ბიოლოგიაში)

2007-2008 ამერიკულ-ჰუმანიტარული ორგანიზაცია “UMCOR“ უვირუსო კარტოფილის თესლის წარმოება”, პროექტის ძირითადი შემსრულებელი

სამეცნიერო შრომები

1. Maia Kukhaleishvili, Iveta Megrelishvili, "Effect of Different Thermotherapy Conditions on Eradication of Potato Viruse M and Microclonal Propagation of Potato Varieties", Journal of Chemical Health Risks, (2023) 13(4), pp. 1244-1250.
2. Megrelishvili Iveta, Kukhaleishvili Maia, Shamatava Tamar-„Influence of Indole-3 butyric acid and 6-benzylaminopurine with Sucrose on in vitro Potato Microtuber Formation“- Journal of Pharmaceutical Negative Results | Volume 13 | Special Issue 4 | 2022, DOI:10.47750/pnr.2022.13.S04.167;
3. Megrelishvili I, Khidesheli Z, Elbakidze T, Ujmajuridze L, Quaglino F, Maziashvili N. Survey on phytoplasmas associated with grapevine yellows in Eastern Georgia, Caucasus region. Journal of Plant Protection Research. 2022; 62 (3):231-237. doi:10.24425/jppr.2022.142129.
4. Megrelishvili Iveta, Kukhaleishvili Maia, Bulauri Ekaterine, Shamatava Tamar. „Formation in vitro potato collection under modified conditions“ Research journal of biotechnology, 2020. Vol. 15 (9), pp.1-7. <https://worldresearchersassociations.com/biotech.aspx>;
5. Kukhaleishvili Maia, Megrelishvili Iveta, Bulauri Ekaterine, Shamatava Tamar and Chipashvili Tamar.” Survey of potato viral infection using Das-ELISA method in Georgia”, International Journal of Bioengineering and Life Science, 2018. 12(12),458-461;
6. მ. კუხალეიშვილი, ი. მეგრელიშვილი, თ. შამათავა, ე. ბულაური, თ. ჭიპაშვილი, „კურკოვანი კულტურების მიკროკლონური გამრავლების თავისებურებანი in vitro პირობებში” საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“, 2017, № 34, გვ.234-240.
7. Iveta Megrelishvili, Zurab Khidesheli, Zviad Bobokashvili and Nino Chikovani, 2017. Survey of Viral Infection of Apple in Shida Kartli Region of Georgia. Asian J. Plant Pthol., 11:185-190.
8. Megrelishvili Iveta, Kukhaleishvili Maia, Bulauri Ekaterine, Shamatava Tamar and Chipashvili Tamar, 2017. Development of Elite Seed Production Technology from *in vitro* Potato in Georgia, International Journal of Agriculture Sciences. 9(39), pp.4605-4607.

9. Iveta Megrelishvili, Zurab Khidesheli, Levan Ujmajuridze and Nino Chiqovani, 2016. The Study of Viral Diseases in Georgian Vine Grafted Nurseries. International Journal of Development Research,6(7), pp.8299-8302, <http://www.journalijdr.com>
10. Iveta Megrelishvili, Ekaterine Bulauri, Tamar Chipashvili, Maia Kukhaleishvili, 2016. Auxin and Cytokine Treatment Effect in Combination with Sucrose on *in vitro* Potato Regeneration. Int. J. Adv. Res. 4(8), pp.118-122.
11. მ. კუხალიძე, ი. მეგრელიძე, ე. ბულაური, თ. ჭიპაშვილი, 2015. უვირუსო კარტოფილის სათესლე მასალის რეპროდუქცია. საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“, № 30, გვ.153-160.
12. ი. მეგრელიძე, მ. კუხალიძე, ე. ბულაური, ნ. მურვანიძე, 2013. კაკლის *in vitro* ბიოტექნოლოგიური მეთოდი, სამეცნიერო საინფორმაციო ჟურნალი “აგრარული საქართველო” #11(11).
13. Davitashvili, N. Kvitsinadze, I. Megrelishvili, G. Karazanashvili, R. Solomon N. Aleksidze, 2010. Influence of beta-galactose-specific mitochondrial lectins from prostate hyperplastic tissue on mitochondrial properties. Scand. J. Clin and Lab Invest. 70(1);33-9.
14. კ. ნადირაძე, მ. კუხალიძე, ი. მეგრელიძე, მ. ჩაჩანიძე “ უვირუსო კარტოფილის სინჯარის მცენარეების მიღება-გამრავლება” აგროინფო 2008 № 4(18) გვ. 24-2512.
15. E. Kvitsinadze N., Davitashvili E., Megrelishvili I., Solomon R., Karazanashvili G., 2008. “Influence of a mitochondrial Gal-lectin from human BPH with different complications on the peroxidation process” European Urology Meetings, 3(10).
16. მაია კუხალიძე, ეკატერინე ბულაური, ნინო მურვანიძე, თამარ ჭიპაშვილი, ივეტა მეგრელიძე, დავით თავაძე, 2007. “აპიკალური მერისტემიდან მიღებული უვირუსო სათესლე კარტოფილის თესლის წარმოების შესაძლებლობა საქართველოში”. საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე. ტ. 19. გვ. 301-303.
17. მაია კობახიძე, კახა ნადირაძე, მაია კუხალიძე, ნინო მურვანიძე, ივეტა მეგრელიძე, ეკატერინე ბულაური, ლარისა ხიზანიძე, 2007. “მწყრის ორგანიზმიდან სალმონელას გვარის მიკრობთა გამოყოფა, მათი ბიოქიმიური და პათოგენური თვისებების შესწავლა”. საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე. ტ.1 9, გვ. 256-258.
18. გულიკო დვალი, ნანა თოფურიძე, ნაილი ლომთაძე, თამარ შამათავა, ივეტა მეგრელიძე, 2007. პომიდორის დაავადებების მიმართ გამძლეობის ასამაღლებელი სოკო Ph.parasitica-დან გამოყოფილი ახალი ბიოინდუქტორი. საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე. ტ.19. გვ. 69-72.
19. I. Megrelishvili, N. Kvitsinadze, E. Davitashvili, R. Solomon, N. Aleksidze, G. Karazanashvili. 2006. Investigacion of acid phosphatase activity in cytoplasm fraction of prostate tissue at different pathologies. Proc. Georg. Acad. Sei., Biol. Ser. A, 2(32), pp. 363-366.
20. N. Kvitsinadze, I. Megrelishvili, E. Davitashvili, R. Solomon, N. Aleksidze, G. Karazanashvili, 2006. The study of divalent cations influence on the hemagglutination activity of lectin from

subcellular fractions of a prostate in various pathologies”. Proc. Georg. Acad. Sei., Biol. Ser. B, 2006, 2(4), pp. 5-7.

21. ნ. კვიციანიძე, ი. მეგრელიშვილი, ე. დავითაშვილი, რ. სოლომონია, ნ. ალექსიძე, გ. ქარაზანაშვილი, 2006. თუთიის იონების მოდულატორული გავლენა ზეჟანგური ქანგვის პროცესზე ადამიანის წინამდებარე ჯირკვლის ქსოვილის მიტოქონდრიებისა და მიკროსომებში სხვადასხვა დაავადებების დროს.” საქ. მეც. აკად. მაცნე.სერ. ბიოლ., 2(32). 319-323.
22. ი. მეგრელიშვილი, ნ. კვიციანიძე, ე. დავითაშვილი, რ. სოლომონია, ნ. ალექსიძე, გ. ქარაზანაშვილი, მ. ბალავაძე, ო. ცინცაძე, ლ. მანაგაძე, მ. გოგუაძე, 2005. ადამიანის წინამდებარე ჯირკვლის ფიბრო-მუსკულარული ქსოვილის სუბუჯრედულ ფრაქციებში ლექტინური აქტივობის შესწავლა სხვადასხვა პათოლოგიების დროს. საქ. მეც. აკად. მაცნე.სერ. ბიოლ., 6(31), გვ. 859-864.

კონფერენციები:

1. Iveta Megrelishvili, Maia Kukhaleishvili, Gvanca Komladze, Nino Tsikolia. “ Determination of Optimal in Vitro Regeneration Condition of Sweet Potato (Ipomoeabatatasl), Internatinal Conference on Natural Science and Environment, 10-11th June, Budapesht, Hungary, 2023.
2. M.Kukhaleishvili, I. Megrelishvili, T. Chipashvili, “Selection of the Optimal Condition of the Thermotherapy Method for Potato Viruses and Their Microclonal Propagation” Internatinal Conference on Natural Science and Environment, 10-11th June, Budapesht, Hungary, 2023.
3. T. Shamatava, M. Kukhaleishvili, E. Bulauri, I.megrelishvili, “ The Effect of Different Vitamins Combinations on in Vitro Regeneration of Potato Varieties “, Internatinal Conference on Natural Science and Environment, 10-11th June, Budapesht, Hungary, 2023.
4. Maia Kukhaleishvili, Iveta Megrelishvili, "Effect of different thermotherapy conditions on eradication of potato viruses and microclonal propagation of potato varieties" International Conference on Agriculture(IC-AGRI-23), 6th November, Istanbul Turkey, 2023.
5. Iveta Megrelishvili, Maia Kukhaleishvili, Z. Khidesheli, N. Maziashvili, L. Ujmajuridze, International Conference “ Innovative woody plant cloning”, “Study of viral and phytoplasma diseases in Georgia:”, 17-18th April, Santiago de Compostela, Spain, 2023. Organiozed by European Network for Innovative Woody Plant Cloning” (COPYTREE) CA21157.
6. Maia Kukhaleishvili, Iveta Megrelishvili, Ekaterine Bulauri -, Influence of Harvest Date of Grape Variety “Italia” on the Variation of Biochemical Parameters during Cold Storage“,

- ISBN -978-989-9121-11-9, 30th BARCELONA International Conference on “Agriculture, Biology, Environment & Natural Sciences “(ABENS-22) , Barcelona (Spain) 2022.
7. Tamar Shamatava, Maia Kukhaleishvili, Iveta Megrelishvili, Tamar Chipashvili-“ Effect of CaCl₂ on the Commodity Properties and Phiziological Disorder of Pear Variety “Conferense” during storage” ISBN -978-989-9121-11-9, 30th BARCELONA International Conference on “Agriculture, Biology, Environment & Natural Sciences “(ABENS-22) , Barcelona (Spain) 2022.
  8. Megrelishvili Iveta, Kukhaleishvili Maia, Shamatava Tamar-„Influence of Indole-3 butyric acid and 6-benzylaminopurine with Sucrose on in vitro Potato Microtuber Formation“- ISBN -978-989-9121-11-9, 30th BARCELONA International Conference on “Agriculture, Biology, Environment & Natural Sciences “(ABENS-22) , Barcelona (Spain) 2022.
  9. 7.Iveta Megrelishvili, “Assessment of Phytoplasma Diseases Associated with Flavescence doree in Mother Stock and Collection Vineyards in the East Part of Georgia” 33rd Conference of Food Science and Technology, 25-26th October, 2021, Zurich, Switzerland.
  10. Maia Kukahleishvili, Iveta Megrelishvili, Ekaterine Bualuri, Tamar Chipashvili “Development of storage technology of grapevine variety “Italia” in Georgia” International Conference on Agricultural and Biological Science (ICABS-2021) Istanbul, Turkey 20th - 21st November, 2021.
  11. Iveta Megrelishvili, Maia Kukaheishvili, Ekaterine Bulauri, Tamar Chipashvili “Use of Sodium metabisulfite to improve storability of two Georgian grape cultivars “Rkatsiteli” and “Tbilisuri”, International Conference on Agricultural and Biological Science (ICABS-2021) Istanbul, Turkey 20th - 21st November, 2021.
  12. . I.Megrelishvili, Z. Khidesheli, T. Elbakidze. L.Ujmajuridze, F. Quaglino. N. Maziashvili. International conference of plant science and molecular biology(Virtual) Study of grapevine phytoplasma diseases (FD and BN) in Kakheti region, 27th October, 2020;
  13. Kukhaleishvili, M. Megrelishvili I, Bulauri E, Chipashvili T, Shamatava T. “Hormonal Treatment Influence in Combination with Sucrose on in vitro Potato Micro tuber Formation” 6th International Conference and Exhibition on Natural Products and Medicinal Plants Research” June 24-25. 2019, Vienna, Austria.
  14. Iveta Megrelishvili, Maia Kukhaleishvili, Ekaterine Bulauri, “Study of adaptation of potato varieties in Georgia climate condition”, 6th International Conference and Exhibition on Natural Products and Medicinal Plants Research”, June 24-25, 2019, Vienna, Austria.
  15. Megrelishvili I, Khidesheli Z, Ujmajurudeze L, Chikovani N. “Survey of grapevine viral diseases in Kartly region of Georgia”. 20th International conference of phytopathology and plant pathology”, 22-23 October, 2018, Istanbul, Turkey
  16. Megrelishvili I, Bulauri E, Kukhaleishvili, M. Chipashvili T. “Determination of Optimal Sterilization Types for in vitro Propagation of Walnuts Cultivars in Georgia”, International Biotechnology and Research Conference, April 25-27,2018| Rome, Italy
  17. Maia Kukhaleishvili*, Ekaterine Bulauri, Tamar Shamatava, Tamar Chipashvili and Iveta Megrelishvili, “Definition of Optimal In Vitro Conditions for Different Maturity Potato Cultivars” International Biotechnology and Research Conference, April 25-27,2018| Rome, Italy; DOI: [10.18689/2639-4529.a1.003](https://doi.org/10.18689/2639-4529.a1.003)

18. Kukhaleishvili, M. Megrelishvili I, Bulauri E, Chipashvili T, Shamatava T. Sucrose effect on in vitro potato regeneration under modify conditions. 20th TRIENNIAL CONFERENCE of European Association for Potato Research (EAPR), 9-14 July Versailles, France, 2017.
19. Megrelishvili I, Kukhaleishvili M, Bulauri E, Chipashvili T. The effect of sucrose on in vitro tuberization of potato cultivars, 17th Euro Biotechnology Congress, September 25-27, 2017, Berlin, Germany.
20. Kukhaleishvili M, Bulauri E, Chipashvili T, Shamatava T, Megrelishvili I. Determination of phytohormone optimal condition for in vitro potato ontogenesis. 17th Euro Biotechnology Congress, September 25-27, 2017, Berlin, Germany;
21. ივეტა მეგრელიშვილი, ზურაბ ხიდეშელი, ლევან უჯმაჯურიძე, ნინო ჩიქოვანი. ვაზის ვირუსული დაავადებების კონტროლი აღმოსავლეთ საქართველოს სანერგე მეურნეობებში. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია“ მევენახეობა და მეღვინეობა ევროპის ქვეყნებში-ისტორიული ასპექტები და პერსპექტივები“, 25-27 ოქტომბერი, 2017, თბილისი, საქართველო
22. Iveta Megrelishvili, Maia Kukhaleishvili, Ekaterine Bulauri, Tamar Chipashvili, „Potato elite seeds production technology from virus free tube plant adapted in Georgia“Plant Biology Europe EPSO/FESPB 2016 Congress | Prague, Czech Republic | June 26–30, 2016
23. M. Kukhaleishvili, T. Chipashvili, I. Megrelishvili, E. Bulauri, „Hormonal Treatment Effect in Combination with Sucrose on *in vitro* Potato Varieties“, 12th Euro Biotechnology Congress, 7-9 November, Alicante, Spain, 2016 ;
24. Iveta Megrelishvili, Maia Kukhakeishvili, Ekaterine Bulauri, Tamar Chipashvili „Investigation of Potato Viral Diseases in Georgian Region Akalkalaki. Journal of Biotechnology&Biomaterials 2016, 6;7(Suppl), 12th Euro Biotechnology Congress, Alicante, Spain;
25. *In vitro* უვირუსო სინჯარის მცენარეებიდან კარტოფილის ელიტური თესლის მიღების ტექნოლოგიის შემუშავება საქართველოში“ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია“ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების წარმოების თანამედროვე ტექნოლოგიები სოფლის მეურნეობის მდგრადი განვითარებისათვის“, 28-30 სექტემბერი, 2016 თბილისი, საქართველო, გვ.199-202;
26. *In vitro* კარტოფილის გაკაჟებული სინჯარის მცენარეების გამოყენების შესაძლებლობა ბიო- მეურნეობებისათვის”მ. კუხალეიშვილი, ი. მეგრელიშვილი, თ. შამათავა, შრომათა კრებული „საქართველოს ფიტოგენური რესურსი და მისი გაუმჯობესების ინოვაციური ტექნოლოგიები „ სამეცნიერო კონფერენცია, თბილისი 21 სექტემბერი, 2016 წელი გვ. 49-54;
27. 2002 სტუდენტთა 62-ე სამეცნიერო კონფერენცია; (II ხარისხის დიპლომი);
28. 2003 სტუდენტთა და ასპირანტთა სოროსის სამეცნიერო კონფერენცია, სტუდენტთა 63-ესამეცნიერო კონფერენცია, III ადგილი

ტრენინგები:

1. TII-The European Association for the Transfer of Technologies, Innovation and Industrial Information, Technology Transfer Trainin Course, 3-7 October 2016, Rennes, France.

2. ტრენინგი თემაზე “Transfer of Technology and Innovation” ASTER-ის მხარდაჭერით, ევროკავშირის პროექტის „ განახლება და მხარდაჭერა აგრო-სექტორის ინოვაციური კვლევის შედეგების აღმოსავლეთის ქვეყნებში“-ის ფარგლებში, იტალია, ბოლონია, 4-10 ოქტომბერი, 2015 წ
3. Navigation Horizon 2020 and its principles Opportunities and Challenges for Georgian scientist, შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერ ფონდი, 27-28 ოქტომბერი, 2016
4. საქართველოს პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ცენტრალური ინსტიტუტი, ტრენინგი ბუნებისმეტყველებაში,“ინტერაქტიული სწავლების მეთოდისა” სერტიფიკატი, 2007 წ
5. ჰომოტოქსიკოლოგიის და საერთაშორისო საზოგადოება საქართველოს ბიოლოგიურ მედიცინისა და ჰომოტოქსიკოლოგიის საზოგადოება, მე-7 სამეცნიერო პრაქტიკული სიმპოზიუმი „ბიოლოგიური მედიცინის თანამედროვე ასპექტები“საქართველო, თბილისი, 2004 წ

ენები: რუსული, ინგლისური

კომპიუტერული პროგრამები: Microsoft word, Microsoft excel, PowerPoint, Internet და სხვა